آینه

آسمان

سرمقاله: «کودتای اقتصادی علیه دولت»؛ سعید لیلاز

دولت یازدهم در اقدامی ضدفساد و نه ضدفاسد، به افزایش قیمت خوراک پتروشیمی‌ها از ۲/۷سنت به ۱۰سنت اقدام کرده تا بخشی از حقوق غارت‌شده ملت را برگرداند، ناگهان سهامداران به خیابان می‌ریزند که به کاهش جزیی قیمت سهامشان در بورس اعتراض کنند. رسانه ملی در تقبیح افزایش قیمت خوراک پتروشیمی‌ها برنامه ویژه صبحگاهی می‌سازد و برای تولیدکنندگانی که در هشتسال گذشته به خاک سیاه نشسته‌اند، در دولت جدید مویه سر می‌دهند... دوستان محترم! این یا خود «کودتای اقتصادی- سیاسی» علیه برنامه‌های اصلاحی و ضدفساد است و یا مقدمه آن، شکایتی هم از انجام آن نداریم. زیرا- بسیار روشن- بزرگ‌ترین چالش تاریخ انقلاب اسلامی، نه جنگ تحمیلی، نه توطئه‌های شرق و غرب، نه فتنه و ... بلکه فسادی است که به طرزی بی‌سابقه در تاریخ ایران سراپای اقتصاد کشور را چون سرطان بدخیم فراگرفته و اگر دولت یازدهم به حل یا تخفیف جدی آن توفیق نیابد، همه را با خود خواهد برد.

ایران

«سواد دیپلماتیک ۲۴ نماینده منتقد دولت»

خبر اول اینکه سایت خبری انتخاب در گزارشی به بررسی تحصیلات و سوابق کاری نمایندگان منتقد روحانی در حوزه دیپلماسی پرداخته است. براساس جدول انتشار یافته در این سایت خبری، هیچ‌یک از نمایندگانی که به سخنان روحانی درباره لزوم اظهارنظر نخبگان دانشگاهی درباره پرونده هسته‌ای و انتقاد از اظهار نظر در این حوزه، اعتراض داشته‌اند دارای مدرک دانشگاهی مرتبط با انرژی هسته‌ای نیستند. علاوه بر اینکه اغلب آنها حتی در حد حضور در سفر یک هیات دیپلماتیک نیز تجربه مرتبط با دیپلماسی نداشته‌اند. این نمایندگان ۲۴نماینده‌ای هستند که در مورد سخنان روحانی درباره سواد منتقدان تذکر دادند.

اعتماد

یادداشت: «۵۰میلیون تومان نداری موافقت نکن...» ثمینا رستگاری

رییس‌جمهور در یکی از روزهای گذشته از دانشگاهیان گله کرده بود که چرا ساکتند و درباره توافق ژنو حرفی نمی‌زنند... زیباکلام به‌عنوان تنها استادی که در دفاع از توافق سخن گفته بود احضار شد و به قید وثیقه‌ای که فرهاد رهبر برایش گذاشته بود آزاد شد!... آنهایی که روزگاری از «بزغاله» خواندن روشنفکران و «گوساله» دانستن معترضان خم به ابرو نیاورده بودند اینک از اینکه رییس‌جمهور، آنها را از اساتید دانشگاه کم‌سوادتر دانسته بود برآشفته شدند... آنها می‌توانند توافقی که رهبری هم از آن دفاع کرده ترکمانچای بنامند و هیچ‌کس هم نتواند آنها را مواخذه کند. آنها می‌توانند استاد دانشگاهی را که در دفاع از توافق ژنو حرف زده احضار کنند و بعد از گرفتن ۵۰میلیون‌تومان وثیقه رهایش کنند. آنها بی‌هیچ شرمساری‌ای، کاسبان تحریمند.

شهروند

یادداشت: «چه رنج‌ها کشیدیم از نفی هولوکاست»؛ مسعود رفیعی‌طالقانی

در اینکه سوال از وزرا حق نمایندگان مجلس است و اگر آنها از پاسخ یک وزیر قانع نشدند، استیضاح هم به حقوق قانونی آنها اضافه می‌شود، تردیدی نیست اما... نمایندگان طراح سوال از وزیر خارجه، خوب است دست‌کم با خود شفاف باشند و دلایلی روشن‌تر دراین‌باره مطرح کنند. ناظران سیاسی می‌دانند برخورد با دولت توسط اصولگرایان حامی دولت پیشین برخوردی سیاسی است و هولوکاست چیزی مثل یک بهانه است. به همین خاطر، باید گفت برای اینکه حق نظارت نمایندگان به‌عنوان حقی مترقی در جای خود محفوظ بماند، اگر علاقه به سوال و استیضاح دارند دست‌کم به موضوعاتی مثل هولوکاست تشبث نجویند که نه خیر مملکت در انکار آن بود و نه خیر پیروان ادیان الهی! ما چه رنج‌ها کشیدیم از همین نفی هولوکاست که حالا وزیر خارجه کشورمان به خاطر عدم نفی آن، مورد شماتت تازه برخی نمایندگان قرار گرفته است!

رسالت

سرمقاله: «جبران هزینه‌های یک غفلت»؛ محمدکاظم انبارلویی

چهارشنبه گذشته رییس‌جمهور طی فراخوانی از حقوقدانان، خواست توافقنامه ژنو را بررسی و اطلاع‌رسانی کنند... اگر قرار باشد نتیجه مذاکرات، قفل‌زدن به تاسیسات هسته‌ای و قفل‌زدن به زندگی و معیشت مردم باشد و از نماد «کلید در دست» رییس دولت هم خبری نباشد دولت در ادامه خدمت و مقبولیت خود باید تردید کند... تیم به لحاظ فنی و علمی باید تقویت شود. آنها در مورد یک متن به مذاکره نشسته‌اند که بخش عظیمی از آن تصمیم‌گیری فنی است. در حالی که هیچ‌یک از دانشمندان هسته‌ای، کسانی که جانشان را در طبق اخلاص گذاشته‌اند تا این صنعت را به سامان رسانند در تیم حضور ندارند و به آنها اعتنای لازم نشده است. متاسفانه در متن توافقات به‌ویژه آنجا که هنوز از طرف ما محرمانه تلقی می‌شود مفاد تاسفباری وجود دارد و در عمل در حالی که طرف غربی به تعهدات خود عمل نکرده است به محض توافق در تاسیسات هسته‌ای اعمال شده است.

کیهان

«آژانس توسعه ملی آمریکا در ایران چه می‌کند؟»

در شرایطی که سال‌هاست سفارت آمریکا یا به تعبیر دقیق‌تر، «لانه جاسوسی» در کشورمان اجبارا تعطیل شده است مجموعه‌ای از مدارس تحت مدیریت واحد بنیادی وابسته به «آژانس توسعه ملی آمریکا» در تهران و برخی شهرستان‌ها آزادانه فعالیت می‌کنند... پیش از این نیز کیهان خبر سفر سفیران غیررسمی «آژانس توسعه بین‌المللی آمریکا» با دعوت رسمی وزارت خارجه و به میزبانی «دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی» به ایران را افشا کرده بود. پرونده فعالیت‌های بزرگ‌ترین نهاد مهندسی اجتماعی و جاسوسی محیطی وزارت خارجه آمریکا در ایران به زودی در کیهان گشوده خواهد شد.

لزوم تقویت رهیافتی به نام توافق «ژنو»

دستگاه دیپلماسی کشورمان تلاش دارد تا از رهیافت توافق «ژنو» به مشکلاتی که از هشت‌سال گذشته به ارث مانده است، پایان دهد. اوایل آذر، ایران و پنج‌عضو دایم شورای امنیت به‌علاوه آلمان، پس از سه‌دور مذاکره سخت و نفسگیر به توافق دست یافتند؛ توافقی که رییس‌جمهوری چهارشنبه هفته گذشته حقوقدانان کشور را به بررسی دقیق محتوا و اطلاع‌رسانی در مورد آن دعوت کرد. بر اساس توافقنامه «ژنو» به‌مدت شش‌ماه تحریم‌های تازه علیه ایران به اجرا درنخواهد آمد. تا پایان زمان مورد تایید طرفین چیزی کمتر از چهارماه باقی مانده است. طبق قرارداد ژنو مقرر شده است ۴/۲میلیارددلار از منابع بلوکه‌شده ایران در هشت‌مرحله آزاد شود. اولین مرحله این آزادسازی، ۱۲بهمن انجام شد که طی آن ۵۵۰میلیون‌دلار به حساب بانک‌مرکزی ایران واریز شد. به‌تازگی هم واشنگتن‌پست نوشته: لغو تحریم‌ها و افزایش صادرات نفت، ایران را بیش از ۲۰میلیارددلار منتفع خواهد کرد.

پیش از این رییس‌جمهوری در اجلاس روسای دانشگاه‌ها و مدیران پارک‌های علم‌وفناوری در دانشگاه شهیدبهشتی با اشاره به برخی انتقادات به توافق «ژنو» گفته بود: «چرا فقط یک‌عده معدود کم‌سواد که از جای خاص تغذیه می‌شوند باید از توافق «ژنو» حرف بزنند اما استادان دانشگاه‌های ما خاموشند و درباره این اتفاق بزرگ بین‌المللی حرف نمی‌زنند؟ چرا با مردم همراه نمی‌شوید.» پس از این اظهارنظر، ۱۹نفر از نمایندگان مجلس در نامه‌ای از رییس صداوسیما خواستند که فرصتی برای نقد این توافقنامه در اختیارشان بگذارد. از سوی دیگر موافقان توافقنامه برای مناظره با مخالفان اعلام آمادگی کردند. دور تازه مذاکرات ایران و قدرت‌های جهانی از امشب در وین از سر گرفته می‌شود.

داوود هرمیداس‌باوند در گفت و گو با «شرق»:

توافق «ژنو» ضرورت بود

به‌نظر شما تا چه اندازه توافق «ژنو» حایزاهمیت است؟

به اعتقاد من توافقنامه «ژنو» یک اعلامیه است؛ که بر اساس آن، طرفین مواضعشان را اعلام کردند تا در طول مذاکرات بعدی به توافق نهایی برسند.

یکی از مواردی که بر اساس توافقنامه «ژنو» ایران باید به آن عمل کند، کاهش غنی‌سازی تا مرز پنج‌درصد است. آیا این یک عقبگرد یا یک گام تا توقف غنی‌سازی است؟

خیر، به‌نظر من نظرات غرب قابل پیش‌بینی بود. مشخص بود که آنها روی غنی‌سازی ۲۰درصد مشکل دارند و چنانچه در توافقنامه «ژنو» بیان شد، راضی بودند ایران غنی‌سازی را تا سطح پنج‌درصد ادامه دهد. چنانچه می‌بینید غربی‌ها درخواست می‌کنند که ایران اورانیوم غنی‌شده ۲۰درصدی خود را به میله‌های سوخت تبدیل یا اکسید کند. همچنین می‌بینیم به‌دنبال توافق «ژنو» غرب تحریم‌های فرآورده‌های پتروشیمی، یدکی‌های هواپیما، خودروسازی و مساله طلا را به حال تعلیق درآورد.

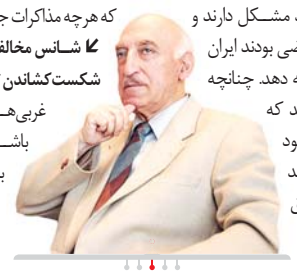

اگر در توافق نهایی غرب به بخشی از خواسته‌هایش برسد و ما به بخشی از خواسته‌هایمان برسیم هم قابل‌قبول است.

علت اینکه تا این اندازه روی غنی‌سازی ۲۰درصدی حساس هستند، چیست؟

درواقع غرب به‌دنبال این است که زمینه دستیابی ایران به سلاح هسته‌ای وجود نداشته باشد. این اقدام ایران در پذیرش این بند در توافقنامه «ژنو» هم به این دلیل است که می‌خواهد این نگرانی غرب را برطرف کند.

اما غربی‌ها همچنان روی مراکز غنی‌سازی ایران حساس‌اند و می‌خواهند بر اساس این توافق بازدیدها انجام شود.

بله، نگرانی دوم غرب مربوط به نیروگاه آب‌سنگین اراک و افزایش سانتریفیوژهای تاسیسات فردو و نطنز بود تا به‌نظر آنها زمینه دستیابی به سلاح‌هسته‌ای وجود نداشته باشد. همچنین بازرسی‌های آژانس از تاسیسات هسته‌ای ایران، مطلب بعدی است که غرب بر آن تاکید دارد. البته با توجه به اینکه ایران عضو «ان‌پی‌تی» است می‌تواند بازدیدها را در چارچوب قانونی آژانس دنبال کند. به اعتقاد من ما می‌توانیم با شفاف‌سازی، حقوق هسته‌ای خود را به غرب تحمیل کنیم.

ایران و «۱+۵» از امشب مذاکراتشان را از سر خواهند گرفت، این مذاکرات تا چه اندازه مهم است؟

مشکل اصلی به اعتقاد من، مذاکرات پیش‌رو است. دقت داشته باشید چیزی که مهم است قطعنامه‌های شورای امنیت است و چیزی که از آن هم فراتر است قطعنامه‌های یکطرفه از سوی آمریکا و همراهانش چون کانادا، نیوزلند، ژاپن و دیگران است که این مذاکرات می‌تواند به آن تحریم‌ها به‌طورکامل پایان دهد.

تحریم‌های یکجانبه‌ای که به‌صورت مشخص سیستم پولی- بانکی، بیمه و نقل‌وانتقالات را هدف گرفته بود.

آیا مخالفت‌های فعلی در کنگره آمریکا می‌تواند بر روند اجرای توافق «ژنو» تاثیرگذار باشد؟

در حال حاضر کنگره آمریکا بحث حقوق‌بشر در ایران را برای افزایش تحریم‌ها مطرح می‌کند. کنگره به‌همین‌دلیل می‌آید قطعنامه‌های حقوق‌بشر را مطرح می‌کند و اینها مشکلاتی است که هرچه مذاکرات جلوتر برود پیچیده‌تر می‌شود.

شانس مخالفان (چه در ایران، چه در آمریکا) برای به شکست‌کشاندن توافق «ژنو» چقدر است؟

غربی‌ها معتقدند مذاکرات باید گام‌به‌گام باشد و اگر در مذاکرات پیش‌رو به نتیجه برسیم دستاورد بزرگی خواهد داشت و مخالفان در ایران و آمریکا مجبور به سکوت می‌شوند. ببینید در ایران و آمریکا موضع‌گیری‌های متفاوتی دیده می‌شود، طرفین سعی کردند نگاه مثبتی به این توافقنامه به‌وجود بیاید. اما مخالفان باید بدانند ما در شرایط مثبتی نبودیم و این توافق یک ضرورت برای کشور بود. در واقع ایران لازم بود کمی مواضع خود را تعدیل کند تا بتوانیم به یک توافق مرضی‌الطرفین برسیم.

یعنی به یک تفاهم برابر برسند؟

به اعتقاد من اگر در توافق نهایی غرب به بخشی از خواسته‌هایش برسد و ما به بخشی از خواسته‌هایمان برسیم هم باز قابل‌قبول است. دقت داشته باشید که اگر این تحریم‌ها که به حال تعلیق درآمده است، دوباره فعال شود دسترسی ایران به درآمد نفتی پایین می‌آید. بنابراین باید بپذیریم ما در این مذاکرات در شرایط خوبی نبودیم و مذاکره‌کنندگان هسته‌ای ما تاکنون خوب عمل کرده‌اند.

البته غرب هم مشکلاتی دارد، به‌عنوان مثال آلمانی‌ها و فرانسوی‌ها اعلام کرده‌اند که این تحریم‌ها به آنها هم خساراتی وارد کرده است، آیا این موضوع نمی‌تواند به ما در یارگیری در مذاکرات کمک کند؟

حتما، آنها هم مشکلات اقتصادی دارند و نیاز دارند تا دریچه‌ای پیدا شود تا مشکلاتشان تا حدودی تعدیل شود. به نظر من اتحادیه اروپا می‌تواند در راستای این توافق پیشگام شود، چون اسراییل به آن شکل که در آمریکا نفوذ دارد، در اروپا نفوذ چندانی ندارد. کمپانی‌هایشان می‌توانند پیش‌قدم شوند و این موضوع دست آقای اوباما را هم باز می‌کند.

ابراهیم متقی در گفت و گو با «شرق»:

ایران به‌دنبال دیپلماسی متوازن

مذاکرات ایران و ۱+۵ در وین از صبح فردا به‌صورت رسمی آغاز می‌شود. با توجه به اینکه این دور از مذاکرات برای رسیدن به گام نهایی در توافق است، چه مشکلاتی در این دور از مذاکرات می‌تواند پیش‌پای مذاکره‌کنندگان قرار داشته باشد؟

فرآیند اجرایی‌شدن توافق ژنو از ماه گذشته آغاز شده است و در این ارتباط نگاه ایران و ۱+۵ و آژانس نسبتا به یکدیگر نزدیک شده‌اند. اما بحث اصلی در مذاکرات وین مربوط به شرایطی است که زمینه‌های برطرف‌کردن اختلافات در حوزه‌های مختلف مثل غنی‌سازی، آب سنگین و اکسیدکردن را فراهم کند. اما مشکل اصلی مربوط به فضایی است که موافقتنامه جامع باید در آن شکل گیرد. موافقتنامه جامع در شرایطی شکل می‌گیرد که ایران، قطعنامه‌های شورای امنیت را بپذیرد. به‌عبارت دیگر این مساله به‌منزله نادیده‌گرفتن حقوق ایران در زمینه غنی‌سازی تلقی می‌شود. از سوی دیگر توافق جامع همزمان با تصویب پروتکل الحاقی حاصل خواهد شد. درحالی‌که مجلس چنین اقدامی نخواهد کرد. به این ترتیب مشکلات زیادی پیش‌رو خواهد بود. از همه مهم‌تر فضایی است که در ارتباط با تحریم‌های مضاعف در حال شکل‌گیری است چراکه آمریکا در زمینه رفع تحریم‌ها به جز آنچه در توافق ژنو آمده، هیچ انعطافی از خود نشان نمی‌دهد. سیاست متوازن را می‌توان به‌عنوان الگوی سیاست خارجی ایران تلقی کنیم. این مساله به این مفهوم است که روند محدودسازی قابلیت هسته‌ای ایران با چگونگی کاهش تحریم‌های ایران ادامه پیدا کند. بنابراین احتمالا تحریم‌ها و مساله مربوط به رآکتور اراک و آینده غنی‌سازی از مباحث وین خواهد بود.

وضعیت اورانیوم غنی‌شده، نسل جدید و نصب سانتریفیوژها چگونه خواهد بود، از جمله مواردی است که به‌طور جدی در وین مورد بحث قرار خواهد گرفت

درحالی‌که ایران غنی‌سازی را خط قرمز خود اعلام کرده و طرف مقابل هم سعی در توقف غنی‌سازی ایران دارد، یعنی هر دوطرف بر سر حرف خود ایستاده است، آیا مذاکره موضوعیت خواهد داشت؟

در توافق ژنو غنی‌سازی پنج‌درصد ایران مورد پذیرش قرار گرفته است. همچنین بحث مربوط به قطعنامه شورای امنیت نیز به‌صورت ضمنی اشاره شده که این‌هم پایان غنی‌سازی را نشان می‌دهد. اما ایران غنی‌سازی پنج‌درصد را ادامه خواهد داد، ولی وضعیت اورانیوم غنی‌شده، نسل جدید و نصب سانتریفیوژها چگونه خواهد بود، از جمله مواردی است که به‌طور جدی در وین مورد بحث قرار خواهد گرفت.

در هفته‌های اخیر مقامات آمریکایی خواستار گنجاندن مباحثی مانند توانمندی موشکی یا حقوق بشر در مذاکرات گام نهایی شده‌اند. آیا این مسایل می‌تواند باعث بی‌اثرشدن مذاکرات شود؟

توافق ژنو از ابتدا طوری تنظیم شده که بحث موشکی را می‌توان از آن استنباط کرد. یعنی گام اول باعث شده که حقوق ملی ایران در ارتباط با روند غنی‌سازی و حوزه‌های راهبردی در ابهام قرار گیرد و در آینده مشکل ایجاد شود. راهبرد آمریکا کاهش قدرت ملی ایران است. اما مذاکرات ادامه پیدا خواهد کرد، یعنی ایران تلاش می‌کند موضوع مربوط به دیپلماسی متوازن را پیگیری کند. اما اینکه به چه میزان به نتایج متوازن برسد، برای نتیجه‌گیری زود است.

پس از توافق ژنو بیشتر مقامات آمریکایی بودند که در مورد ایران به اتخاذ موضع می‌پردازند و اروپایی‌ها نسبتا ساکت بوده‌اند. آیا این می‌تواند نشان‌دهنده دنباله‌روی اروپا از آمریکاباشد؟

سیاست‌های آمریکا و اتحادیه اروپا در برخورد با مساله هسته‌ای ایران و موافقتنامه ژنو تا حد زیادی به یکدیگر نزدیک هستند. با این حال تفاوت‌هایی بین انگلیس و فرانسه و آلمان با آمریکا وجود دارد. علت این امر را باید در سیاست‌گذاری آمریکا و اروپا دانست. در آمریکا گروه‌های اسراییل‌محور، نقش زیادی در فشار به کابینه آمریکا دارند. در اروپا این نقش محدودتر است. در آمریکا لابی‌هایی فعالیت دارند که فعالیت‌های هسته‌ای ایران و توافقنامه ژنو و فرآیندهای دیپلماتیک را از زوایای مختلف بدون نگرانی بررسی می‌کنند. بخش بزرگی از این لابی‌ها مربوط به اسراییل است. بنابراین طبیعی است که در این شرایط زمینه برای تنظیم سازوکارهای محدودکننده و گسترده‌تر علیه ایران و آمریکا بیشتر از اروپا خواهد بود.

در این بین روسیه از برخی اقدامات آمریکا انتقاد می‌کند. آیا این امر می‌تواند باعث شکاف در ۱+۵ شود؟

گرچه روسیه از ادبیات آمریکایی‌ها انتقاد کرده اما روس‌ها زمان تنظیم موافقتنامه و فرآیند مربوط به تحریم‌ها حتی قطعنامه ۱۹۲۹ حمایت لازم را انجام دادند. هرچند سیاست کلان روس‌ها در قبال ایران با سیاست‌های آمریکا متفاوت است، اما روس‌ها چه در سطح دولت و چه در سطح نخبگان و مراکز مطالعاتی‌شان از فعالیت‌های هسته‌ای ایران نگرانی دارند. بنابراین طبیعی است که روس‌ها در مقابل آمریکا نمی‌توانند نقش محدودکننده بازی کنند.

فرزند «ان‌پی‌تی»

فرنگیس بیات

معاهده منع گسترش تسلیحات هسته‌ای (Non-Proliferation Treaty) پس از سه‌سال در اول ژوییه ۱۹۶۸ میان پنج‌عضو دایم شورای امنیت سازمان‌ملل امضا شد. این معاهده بیش از هرچیز مکانیسم الزام‌آوری برای متوقف‌کردن تولید تسلیحات هسته‌ای قدرت‌های بزرگ (شوروی، فرانسه، بریتانیا، ایالات‌متحده آمریکا و چین) و بازداشتن دولت‌های فاقد تسلیحات هسته‌ای از دستیابی به آن بوده است. درواقع «ان‌پی‌تی» باشگاه «دارندگان» تسلیحات هسته‌ای را محدود به کشورهایی می‌داند که تا پیش از اول ژانویه ۱۹۶۷ یا دارنده این نوع تسلیحات بوده‌اند یا آن را مورد آزمایش قرار داده‌اند. این شناسایی در درون خود تلاشی پیشگیرانه برای بازداشتن سایر دولت‌ها از واردشدن به رقابت خطرناک تسلیحات هسته‌ای بوده است. هدف اصلی تشکیل این باشگاه، ایجاد نوعی ضمانت برای عدم گسترش تسلیحات هسته‌ای و محدودماندن باشگاه هسته‌ای به «دارا»های تسلیحات هسته‌ای و ایجاد سازوکارهای نظارتی و پیشگیرانه برای عدم ورود، «ندار»های هسته‌ای به باشگاه بوده است. این معاهده بزرگ‌ترین توافقنامه منع گسترش تسلیحات هسته‌ای در تاریخ سیاسی بشر است. این معاهده را مقدمه فروپاشی عصر دوقطبی مبتنی بر رقابت‌های تسلیحاتی و نظامی جنگ سردی می‌دانند.

اوایل دهه ۷۰ میلادی سال‌هایی است که در آن شاخص «قدرتمندی» و «امنیت» از توانایی‌های استراتژیک نظامی و برتری در تعداد کلاهک‌های اتمی به ترتیبات اقتصادی و دوری از معادلات نظامی تغییر پیدا می‌کند. بعد از تثبیت این معاهده بود که توافق‌های کوچک و بزرگ دیگر از جمله گفت‌وگوهای «سالت ۱ و ۲» میان آمریکا و شوروی اتفاق افتاد. معاهده «ان‌پی‌تی» عینیت‌یافتن انقلاب امنیتی جهانی بود؛ انقلابی که عصر دو قطبی را به عصر «کنسرت قدرت»ها تغییر فاز داد و چتر رژیم هماهنگ امنیتی را بر کل جهان پهن کرد. درواقع عضوی از ان‌پی‌تی‌بودن به معنای بازیگری در رژیم هماهنگ بین‌المللی پس از جنگ سرد است. عضوی از چرخه و سیکل به‌هم پیوسته امنیتی جهانی است. توافق موقت ژنو که در نوامبر گذشته میان ایران و شش قدرت جهانی به دست آمد، از این منظر توافقی مهم است. این توافق، بعد از سال‌ها و دهه‌ها نوسان میان موضع‌گیری امنیتی ایران با نظام بین‌الملل به‌دست آمده است؛ سال‌هایی که ایران قرار بود «ژاندارم» منطقه باشد، سال‌هایی که روبه‌روی سیاست «مهار دوجانبه» قرار داشت و سال‌هایی که ایران با طرح گفت‌وگوی تمدن‌ها، «گفت‌وگوهای انتقادی» با غرب را پیش می‌برد ولی در چرخه امنیتی نظام بین‌الملل قرار نداشت. قرارداد موقت ژنو حلقه اتصال ایران با رژیم امنیتی متحد بین‌المللی است که از سه‌دهه پیش بر همه ترتیبات امنیتی و سیاسی سایه افکنده است. پذیرفتن متقابل تعهدات و به‌رسمیت‌شناختن حقوق فنی- هسته‌ای ایران، کشور را یک حلقه به این رژیم نزدیک‌تر کرده است. ایران فردای امضای «قرارداد جامع» اصطکاکی با رژیم امنیت بین‌المللی نخواهد داشت و عضوی از جامعه بین‌المللی خواهد شد که در تهدیدها و فرصت‌های منبعث از «تسلیحات هسته‌ای» روی یک طول موج با دیگر اعضای معاهده قرار خواهد داشت. به‌دنبال پیوستن به چنین نظمی است که می‌توان امید داشت، بار بخشی از فعالیت‌های امنیت‌ساز در سطح ملی و منطقه‌ای (برای ایران) سرشکن شود. به‌عبارت دیگر ایران در تامین و برقراری امنیت منطقه تنها نخواهد بود، از سوی دیگر بار هزینه‌ای این ایجاد امنیت نیز بین متحدان ما در معاهده سرشکن می‌شود. شاید این توصیف بسیار خوشبینانه به نظر برسد، اما نباید از یاد برد که کم‌شدن اصطکاک با نظام بین‌الملل در گرو پیوستن قطعی و کامل به معاهده‌هایی همانند «ان‌پی‌تی» است که توافق ژنو را می‌توان یکی از پیامدهای آن دانست.

داده‌ها و ستانده‌های «ژنو»

زینب اسماعیلی

رییس‌جمهوری صبح روز توافق ژنو در نشستی خبری اعلام کرد: «سازمان تحریم شکسته شد.» درواقع سازمان تحریم چه بود که با توافق ژنو شکست؟ اگر این اتفاق رخ داده پس علت اصلی مخالفت با توافق ژنو و خائن‌خواندن مذاکره‌کنندگان و توافق را به ترکمانچای نظیرکردن چه مفهومی دارد؟

بگذارید بخش‌هایی از توافق را با یکدیگر بازخوانی کنیم: «هدف این مذاکرات، رسیدن به یک راه‌حل جامع مورد توافق و بلندمدت است- این راه‌حل جامع متضمن یک برنامه غنی‌سازی با تعریف مشترک و محدودیت‌های عملی و اقدامات شفاف‌ساز به‌منظور تضمین ماهیت صلح‌آمیز برنامه هسته‌ای است- این راه‌حل شامل یک فرآیند متقابل و قدم‌به‌قدم است و به رفع همه‌جانبه تمامی تحریم‌های شورای امنیت، تحریم‌های چندجانبه و تحریم‌های ملی مربوط به برنامه هسته‌ای ایران می‌انجامد.»

این توافق، دو اصل مهم مورد نیاز مذاکره را برآورده کرده‌است: «تضمین برنامه غنی‌سازی ایران با ماهیت صلح‌آمیز برنامه هسته‌ای» و «رفع همه‌جانبه تمامی تحریم‌های شورای امنیت، تحریم‌های چندجانبه و تحریم‌های ملی مربوط به برنامه هسته‌ای.» شاید این بندهای توافق ژنو، نشان می‌دهد که دولت حسن روحانی به‌دنبال یافتن راهی است که هم «سانتریفیوژها» بچرخد و هم «چرخ زندگی مردم» اما یکی از اقدام‌هایی که شاید به مذاق عده‌ای از مخالفان خوش نیامده، توقف غنی‌سازی ۲۰درصدی و کاهش سطح آن به غنی‌سازی پنج‌درصدی است. علمای این فن -از علی‌اکبر صالحی، رییس سازمان انرژی اتمی تا عباس عراقچی مذاکره‌کننده ارشد هسته‌ای- تاکنون بارها تاکید کرده‌اند که ایران بیش از این به اورانیوم غنی‌شده در سطح ۲۰درصد نیاز ندارد. براساس توافق ژنو، تاکید شده که قطعنامه تحریمی جدیدی توسط شورای امنیت سازمان ملل متحد، اتحادیه اروپا و کنگره آمریکا صادر نخواهد شد. در همین راستا تحریم صادرات صنعت پتروشیمی ایران، طلا و فلزات گران‌بها، صنعت خودرو، نصب قطعات یدکی و ایمنی پروازهای غیرنظامی ایران و خدمات مرتبط با آن نیز بر مبنای توافق ژنو لغو می‌شود. همچنین «تلاش برای کاهش خرید نفت خام ایران» نیز از سوی کشورهای مذاکره‌کننده متوقف می‌شود. همچنین این توافق پرداخت مستقیم شهریه به دانشگاه‌ها و دانشکده‌ها برای دانشجویان ایرانی شاغل به تحصیل در خارج از کشور تا مبلغ توافق‌شده برای یک دوره شش‌ماهه را متعهد شده است.

بیایید ببینیم که ایران در سال‌های اخیر با چه تحریم‌های مواجه بوده‌است؛ ایران در این سال‌ها با دو نوع تحریم مواجه بوده: دسته اول تحریم‌های سازمان‌ملل است که تحت ماده ۴۱ فصل هفتم منشور ملل‌متحد وضع شد. این تحریم‌ها زمینه‌ساز تحریم‌های گسترده‌تری هستند که از سوی کشورها و به‌صورت یکجانبه یا چندجانبه اعمال می‌شوند. دومین نوع تحریم‌های اعمال‌شده علیه ایران، تحریم‌هایی هستند که کشورها به‌صورت یک‌جانبه برقرار کرده‌اند و بعد از سوی کشورهای دیگر نیز اعمال شده است. توافق ژنو موفق شده بخشی از این تحریم‌ها را برای شش‌ماه لغو و اعمال تحریم‌های تازه را متوقف کند. محدودیت در ارسال «فلزهای گران‌بها، گرافیت، آلومینیوم، فولاد، زغال‌سنگ متالورژی و نرم‌افزارهای صنعتی» به ایران - تحریم صنایع خودروسازی ایران- تحریم بخش بیمه کشتیرانی- تحریم تدریجی بر نفت ایران توسط اتحادیه اروپا که در سال‌های اخیر توسط آمریکا یا اتحادیه اروپا علیه ایران وضع شده بود. با این‌حال جدی‌ترین تحریمی که در این سال‌ها وضع شد و مابقی تحریم‌ها نیز به‌دنبال آن وضع شد، قطعنامه ۱۹۲۹ شورای امنیت سازمان‌ملل است که در سال ۱۳۸۹ به تصویب رسید و سیستم بانکداری و صنعت نفت ایران را نشانه رفته است. مذاکره‌کنندگان ارشد هسته‌ای راه درازی در پیش دارند که با حمایت داخلی و مذاکرات طولانی هموار خواهد شود.

ادامه از صفحه اول

خیمه‌ای در باد و بوران

آنگونه که چشمه محدود وجود این معدودها به دریای بی‌زوال جامعه پیوندی ماندگار بخورد. گرچه تا به‌حال جناب «علی مطهری» نشان داده است که حقیقت و مصالح عموم را در پای لرزان منافع کوتاه‌مدت حزبی و جناحی فدا نمی‌کند، اما بیم آن هست که مداومت و ایستادگی در برابر فشارهای مخالفان نکند که چشمان حق‌جوی ایشان را روی کاستی‌های بخش اجرا بپوشاند. به‌هرحال این نگرانی وجود دارد که آنان که در معیارهای پایگاه اجتماعی دچار لاغری مفرط شده‌اند آنقدر بر طبل سنگ‌اندازی در مسیر تحرکات دولت یازدهم بکوشند که نوعی قداست و مطلق‌گرایی از سوی حامیان قوه‌مجریه ایجاد شود و ناخواسته دولت نقدپذیر آقای «روحانی» از بهره انتقادهای سازنده صاحبان‌نظر محروم شود. همانطور که رییس‌جمهور از سکوت دانایان این سرزمین به‌درستی گلایه داشتند از آقای «مطهری» انتظاری جز این نخواهد بود.

نقد حقوقی «ژنو»

چون غنی‌سازی اورانیوم یکی از شیوه‌های کنونی و رایج (ولی نه شیوه منحصر) «تولید» انرژی هسته‌ای است که در این بند به‌عنوان حق شناخته شده است.

۲. حق مورد نظر بند یک ماده ۴ ان‌پی‌تی، «سلب‌ناشدنی» توصیف شده است. این وصف را می‌توان به شکل‌های گوناگون تفسیر کرد. آنچه روشن می‌نماید این است که «سلب‌ناشدنی» بودن با «مطلق» یا «نامحدود»بودن یا حتی با «تعلیق‌ناپذیر» تفاوت دارد. ممکن است یک حق با حدود و ثغور یا محدودیت‌ها و شرایطی اعمال شود و حتی برای مدتی به حال تعلیق درآید. سلب یک حق زمانی است که دارنده حق به‌طور کامل و برای همیشه از آن محروم شود. کمتر حقی، چه برای اشخاص و چه برای دولت‌ها، وجود دارد که تابع محدودیت‌ها و شرایطی نباشد.

۳. حق کشورهای عضو به تحقیق، تولید و استفاده از انرژی هسته‌ای به اهداف و «مقاصد صلح‌آمیز» مقید شده است. بنابراین، حق مطلق تحقیق، تولید و استفاده از انرژی هسته‌ای مورد شناسایی قرار نگرفته است. درباره قید «مقاصد صلح‌آمیز» پرسش‌های زیادی وجود دارد که پاسخ به همه آنها آسان نیست. مقاصد صلح‌آمیز کشورها چگونه احراز می‌شود؟ آیا اصل بر این است که کشورها مقاصد صلح‌آمیز دارند مگر خلاف آن ثابت شود یا برعکس؟ آیا ملاک ارزیابی صلح‌آمیزبودن مقاصد کشورها اظهارات خود آنان (معیار شخصی) است یا اعمال و رفتار آنان و اوضاع و احوال واقعی (معیار عینی) هم در این زمینه دخیل است؟ آیا مقاصد کشورها با توجه به نیاز آنان سنجیده می‌شود؟ اگر چنین است، آیا ملاک نیازهای فوری، میان‌مدت یا درازمدت کشورهاست؟ چه مرجعی و با چه ضوابطی درباره مقاصد کشورها قضاوت می‌کند؟ نقش آژانس بین‌المللی انرژی اتمی به‌عنوان مرجع نظارت بر اجرای معاهده ان‌پی‌تی در تشخیص صلح‌آمیزبودن مقاصد کشورهای عضو چیست و یافته‌های آن چه جایگاهی دارد؟ آیا شورای امنیت می‌تواند دراین‌باره نظر دهد؟ سایر کشورهای عضو معاهده ان‌پی‌تی چطور؟ و...

۴. در بند یک ماده ۴ معاهده ان‌پی‌تی گفته شده است کشورهای عضو «بدون تبعیض» از حق تحقیق، تولید و استفاده از انرژی هسته‌ای برای مقاصد صلح‌آمیز برخوردارند. هرچند درباره معنای «تبعیض» اختلاف‌نظر وجود دارد می‌توان گفت منظور از آن «رفتار نابرابر در شرایط برابر» است. روشن است که معاهده ان‌پی‌تی همه کشورهای عضو را «در شرایط برابر» قرار نمی‌دهد و در مواد یک و ۲ با کشورهای دارنده سلاح هسته‌ای و کشورهای فاقد سلاح هسته‌ای «رفتار نابرابر» دارد.

۵. برابر بند یک ماده ۴ ان‌پی‌تی، حق کشورهای عضو به مطابقت با مواد یک و ۲ مقید شده است. ماده یک درباره تعهدات کشورهای عضو دارنده سلاح هسته‌ای و ماده ۲ درباره تعهدات کشورهای عضو فاقد سلاح هسته‌ای است. کشورهای دارنده سلاح هسته‌ای متعهد شده‌اند از «انتقال» سلاح و ادوات انفجاری هسته‌ای به دیگران و «یاری، تشویق و ترغیب» آنان به «ساخت یا دستیابی» به